

Dr. BAKOS JÓZSEF:

A MAGYAR COMENIUS-US-IRODALOM III. DIE UNGARISCHE COMENIUS-LITERATUR III.

I.

A legújabb magyar irodalom regisztrálását adjuk most közre, azzal a megfontolással, hogy a magyar Comenius-irodalom és a magyar Comenius-kutatás története, illetőleg fejlődése igen jelentős korszakának lezárását is jelképezi a legújabb eredmények bibliográfiai leírása, összefoglalása. A legújabb eredmények ugyanis azt mutatják, hogy a magyar Comenius-irodalom nemcsak számbelileg gyarapodik, hanem jellemzője a minőségi változás, a horizonttágulás is. A jubileumi alkalomszerűségek most is elősegítették a magyar Comenius-irodalom megnövekedését, de a legújabb dolgozatok már nagyobb részükben kiemelkednek a jubileumi alkalomszerűség diktálta tematikákból és nívóból, sok bennük az új anyag-feltárás, s az új szempontú értelmezés is. Az új magyar Comenius-kutatás a tágabb tematika területén is mind többet produkál, s nemcsak az ún. hungarocentrikus vizsgálódás eredményei látnak napvilágot. Több magyar comeniológus foglalkozik Comeniusnak az egyetemes nevelés fejlődésében betöltött szerepével, művelődéstörténeti és neveléstörténeti jelentőségével, filozófiájával, világnézetével, ismeretelméleti állásfoglalásával, nyelvszemléletével, nyelvtudományi nézeteivel, nyelvi nevelési reformjaival és módszereivel, fizikájával, illetőleg természetfilozófiájával, haladó demokratikus törekvéseivel, irénikus humanizmusával, társadalomfilozófiájával, idealista-teológikus szemléletmódjának gyökereivel, a gondolkodásában jelentkező ellentmondásokkal stb.

Ez az összefoglalás is rámutat a még meglevő hiányosságokra. Nem terjedt még ki a magyar Comenius-kutatás figyelme néhány fontos kutató területre. Nem vizsgálta még behatóan magyar kutató Comeniusnak a művészi nevelés gyakorlatára vonatkozó nézeteit és szépirodalmi munkásságát. Most indult meg tankönyvei magyar szövegének alaposabb vizsgálata is. Kevés a szövegkiadásunk, pedig a magyar comeniológusok ereje alkalmas arra is, hogy Comenius műveinek új kiadásával kapcsolatos filológiai munkát is elvégezzék. Feltétlenül ki kell adnunk sáros-pataki írásait, beszédeit, bilingvis kiadásban. Az Orbis Pictus közeljövőben történő megjelenését is fontos lépésnek tekintjük. Ezt kövesse feltétlenül a Janua kiadása. Igen elmaradtunk a fordítás területén. Itt van a legtöbb tennivalónk! Comenius több jelentős műve nem jelent meg magyar nyelven, s az eddig megjelentek is alig hozzáférhető kiadványokban találhatók. Nincs a fordításokkal kapcsolatos komoly filológiánk sem.

A bibliográfiai munkát is folytatnunk kell. A legközelebbi feladatunk Comenius Magyarországon, illetőleg a magyar iskolák számára megjelent tankönyveinek pontos regisztrálása, a kiadások leírása, továbbá a magyarországi könyvtárakban található Comenius-művek bibliográfiájának elkészítése.

A sárospataki Comenius ünnepi ülészak és a Pedagógiai Szemle Comenius emlékszáma bizonyítja legjobban, hogy a magyar Comenius-kutatás valóban a fejlődés útját járja, s a gazdag hagyománnyal is rendelkező magyar Comenius-irodalom egyre rendszeresebb és elmélyültebb módszeres kutató munka eredményeképpen a nemzetközi comeniológiának is komoly nyeresége. A folyamatos bibliográfiai publikáció azt a célt is szolgálja, hogy még nagyobb erőre kapassa a magyar Comenius-kutatást. Tájékoztatás és előremutatás a célunk, s reméljük, hogy ezt a nemes célt valóban el is érjük.

II.

Es wurde hier die neueste ungarische Comenius-Literatur zusammengestellt. Die bibliographische Registrierung der neuesten Ergebnisse ist im Wesentlichen das Abschliessen einer bedeutenden Periode in der ungarischen Comenius-Literatur. Die neuesten Ergebnisse zeigen, dass die ungarische C.-Literatur sich nicht nur zahlenmässig vermehrt, sondern auch qualitativ verändert, ihr Horizont erweitert sich. Das Jubiläum förderte auch jetzt die ungarische C.-Literatur. Die neuen Aufsätze heben sich über das Niveau der gewohnten Jubiläumspublikationen heraus. Sie bringen sehr viel neues Material und auch neue Gesichtspunkte. Diese neue C.-Forschung produziert auch auf dem Gebiete der allgemeinen Thematik immer mehr: im Gegensatz zu der meist hungarozentrischen Färbung der bisherigen Forschung. Mehrere ungarische C.-Forscher befassen sich mit Themen allgemeinen Charakters, wie die Rolle C. s. in der Geschichte der Pädagogik, seine kulturgeschichtliche Bedeutung, seine Philosophie, seine Weltanschauung, seine erkenntnistheoretische Stellungnahme, seine Sprachbetrachtung, seine Vorschläge für die Methoden des Sprachunterrichtes, seine Physik, bez. Naturphilosophie, seine progressive, demokratische Bestrebungen, sein irenischer Humanismus, seine Gesellschaftsphilosophie, die Wurzeln seiner idealistischen, theologischen Betrachtungsweise, die Widersprüche in seinem Denken, usw.

Die bibliographische Zusammenstellung weist auch auf einige Mängel hin. Die ungarische C.-Forschung vernachlässigte bisher einige wichtige Gebiete. Kein ungarischer Forscher hat sich mit der belletristischen Tätigkeit C. s. sowie mit seinen Ansichten über die musische Erziehung befasst. Erst jetzt beginnt die gründlichere Untersuchung der ungarischen Texte seiner Lehrbücher. Wenig wurde noch auf dem Gebiet der Textpublikationen geleistet. Die ungarischen Forscher wären imstande auch die damit verbundene philologische Arbeit zu leisten. Man müsste die Schriften und Reden C.s aus seiner Sárospataker Zeit zweisprachig herausgeben. Als ein wichtiges Ereignis kann man das baldige Erscheinen des *Orbis Pictus* betrachten. Dem sollte die Herausgabe der *Janua* folgen. Sehr viel wäre noch auf dem Gebiete der Übersetzungen zu leisten: einige wichtigen Werke C.s sind ungarisch noch nicht zu lesen. Auch die übersetzten sind völlig vergriffen oder schwer zugänglich. — Auch die ausgesprochene bibliographische Arbeit muss fortgeführt werden. Als nächste Aufgabe bietet ein genaues Registrieren und Beschreiben von C! Lehrbüchern für die ungarischen Schulen, weiterhin die Bibliographie der Werke C.s in den ungarischen Bibliotheken.

Die Comenius-Festsitzung 1958 in Sárospatak und die C. Gedenknummer der Pädagogischen Rundschau beweist am besten, dass die ungarische C.-Forschung tatsächlich im Aufblühen begriffen ist. Sie hat eine grosse und reiche Tradition, bildet mit den neuen Ergebnissen einen wichtigen und wesentlichen Bestandteil auch der internationalen C.-Forschung. Die fortlaufende bibliographische Registrierung hat auch das Ziel, der weiteren Forschung behilflich zu sein. Orientierend und die neuen Aufgaben aufzeigend wollen wir der Zukunft dienen.

A) Comenius életéről, műveiről, pedagógiájáról szóló irodalom a szerzők szerint

A. Szerzők szerint

1. Magyar szerzők dolgozatai

- Bakonyiné, Vince Ágnes: *Anyaiskola. — Emlékezés Comeniusra. Óvodai Nevelés*, 1957. dec. (12). 301—304.
- Dr. Bakos József: *A magyar Comenius-irodalom II.* Sárospatak, 1957. (Illusztrálva) vö. Új Szó (Pozsony) 1957. szept. 26. sz. Magyarország, 1957. nov. 20. sz. Magyar Nemzet, 1957. okt. 9. sz. Irodalomtörténeti Közlemények, 1958 (62) 2—3. sz. 396. (V. Kovács), Északmagyarország, 1957. nov. 20. (273) sz. Sborník Prací Filozofické Fakulty Brněnské University, 1957. VI. 142.
- Dr. Bakos József: *A magyar Comenius-kutatás néhány időszerű kérdése. Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 993—1002.
- Dr. Bakos József: *Az Orbis Pictus és magyar szövegének pedagógiai és nyelvészeti jelentősége* (Illusztrálva). *Az Egri Pedagógiai Főiskola Évkönyve* V. k. Külön is: *Az Egri Ped. Főiskola Füzetek* 136. sz.
- Dr. Bakos József: *Comenius A. János (Az Opera Didactica Omnia megjelenésének 300-ik évfordulója alkalmából.) Felsőoktatási Szemle*, 1957. nov. (5) sz. 264—270.
- Dr. Bakos József: *Comenius Amos János. Hevesmegyei Népújóság* (Eger), 1957. dec. 7. (17) sz.
- Dr. Bakos József: *Comenius, a népnevelő. Népnevelés*, 1957. nov. sz. 6—7 (Illusztrálva).
- Dr. Bakos József: *Comenius és a népművelés. Előadás az egri Pedagógiai Főiskola tudományos ülésén.* Vö. *Felsőoktatási Szemle*, 1958. júl.—aug. sz. (7—8) 503—504.
- Dr. Bakos József: *Comenius és a nyelvi nevelés néhány kérdése. Az Egri Pedagógiai Főiskola Évkönyve* IV. k. (1958) 5—33, és külön: *Az Egri Pedagógiai Főiskola Füzetek* 83. sz. (Illusztrálva. Összefoglaló: Comenius und die sprachliche Erziehung.)
- Bán Imre: *Comenius és a magyar szellemi élet. Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 928—938.
- Biszkup Sándor: *Comenius, a 30 éves háború nagy szatirikusa. Köznevelés*, 1958. 17. sz. 403—405.
- Csinády Gerő: *Comenius és a földrajz tanítása. Pedagógiai Szemle*, 1958. 11. sz. 1062—1066.
- Esze Tamás: *Comenius. Élet és Tudomány*, 1957. 43. sz. 1347—1351. (Illusztrálva.)
- Földes Éva: (ism.) *Jean Amos Comenius* (Bev. Jean Piaget). Unesco — Páris 1957. — *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 1023—1024.
- Gábor István: *Megkezdődtek Sárospatakon a Comenius-ünnepségek. Magyar Nemzet*, 1958. júl. 18. sz.
- Geréb György: *A Comeniológia újabb eredményei és mai állása. „Tanulmányok a neveléstudomány köréből.” Bp.* 1958. 325—343. Vö. *Köznevelés*, 1958. 23—24. sz. 577.
- Geréb György: *A prágai Nemzetközi Comeniológiai Konferencia munkájáról. Köznevelés*, 1958. 1. sz. 3—4.
- Geréb György: *Comenius didaktikai alapelvei. A Szegedi Ped. Főiskola Évkönyve*. 1958. 31—53.
- Geréb György: *Comenius didaktikai nézeteinek főbb vonásai. (Kandidátusi értekezés tézisei.) Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 1003—1019. Vö. *Köznevelés*, 1958. 23—24. sz. 539.
- Geréb György: *Comenius didaktikájának pszichológiai alapjai. I. A Szegedi Ped. Főiskola Évkönyve*. 1957. 41—52.
- Geréb György: *Comenius in Ungarn. Sonderdruck aus „Schule und Nation“* H. 3, 4. Jahrgang, 6.
- Geréb György: *Comenius Janus-arca és a feltörő polgárság művelődési igénye. Acta Universitatis Szegediensis, Szeged*, 1957. Sectio Paedagogica et psychologica. 3. Vö. Tettamanti Béla—Geréb György: *Vita Comenius világnézetéről és ismeretelméleti állásfoglalásáról*. 17—27.
- Geréb György: *Comenius magyarországi munkásságának alapmotívumai. Pedagógiai Szemle*, 1958. 2. sz. 157—166. és különlenyomat.
- Geréb György: *Comenius Orbis Pictusa. Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 948—960.
- Geréb György: *Orbis Pictus a koncepcje pedagogiczne. J. A. Komenského, Kwartalnik Pedagogiczny*, 1957. 152—156.
- Geréb György: *Prispevek k didaktickým snahám J. A. Komenského v. zrcadle*

- jeho činnosti v Uhrách, *Acta Comeniana* XVI/1/2. 1957. 200—207.
- Hegyi József: *Comenius emlékezete Sárospatakon. Északmagyarország*, 1957. okt. 19. (245) sz.
- h. j. Comenius A. J. emlékezete Sárospatakon. *Magyar Nemzet*, 1957. okt. 9. (XIII. 27. sz.) (Bakos: A magyar Comenius-irodalom II. c. munkájáról is.)
- Jausz Béla: Zárószó a sárospataki Comenius ünnepi ülészakon. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 1003—1005. (Comenius jelentőségéről, a közösségi nevelés úttörőjéről.)
- G. Gy. Újabb csehszlovák Comenius-kiadványok. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 1020—1023.
- Kardos Tibor: A sárospataki évek jelentősége Comenius humanista pedagógiájában. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 910—924.
- Kardos Tibor: Der grundlegende Humanismus des Johannes Amos Comenius. Prag, 1957. (A prágai Comenius-kongresszuson hozzászólás.) *Vö. Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 920.
- Komor Ilona: Comenius a humanista békemozgalom vezető alakja. *Magyar Tudomány*, 1957. 7—8. sz. 273—284.
- Komor Ilona: Iskoladráma és utópia. *Filológiai Közöny*, 1958. 3—4. szám. 600—617. (*Schola Ludus*.)
- Komor Ilona: *Schola Ludus*. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 975—992.
- Kovács Endre: Comenius sárospataki művei. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 1024—25.
- Ködböcz József: Comenius hagyatéka (Gondolatok a sárospataki ünnepségek után.) *Köznevelés*, 1958. (14. sz.) 331—332.
- K. L. Comenius-ünnepségek Sárospatakon. *Magyar Nemzet*, 1958. júl. 16. sz. (Gondolatok, idézetek Comenius műveiből.)
- Makkai László: *Gentis Felicitas*. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 964—974.
- Makkai László: Nemzetközi Comenius-konferencia Prágában. *Századok*, 1957. 1—4. sz. 351—352.
- Nagy Istvánné: Komensky jelentősége az európai nevelés történetében. *Felsőoktatási Szemle*, 1958. 1. sz. 1—6.
- Nagy Sándor: Comenius Ámos János. *Népszabadság*, 1957. okt. 9. sz.
- n. Comenius Opera Did. Omnia, 1657. *Pedagógiai Szemle*, 1957. 4. sz. 1—3.
- n. Comeniusról megemlékezések a középiskolákban. *Népakarat*, 1957. okt. 2. (230) sz.
- n. Megemlékezés Comeniusról. *Magyar Nemzet*, 1958. márc. 1. sz. (A Közgazdaságtud. Egyetem emlékünnepélyéről.)
- n. Nemzetek tanítója Jan Amos Komensky. *Új Csehszlovákia*, 1957. 3—4. sz. (Illusztrációkkal.)
- Révész Imre: Elnöki megnyitó a sárospataki Comenius ünnepi ülészakon. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 907—909.
- Sas Andor: Bakos: A magyar Comenius-irodalom II. — *Új Szó* (Bratislava), 1957. szept. 26. sz.
- Sas Andor: Egy 300 éves könyvről, mely most világszerte ünneplés és méltatás tárgya. *Új Szó*, 1957. júl. 9. sz.
- Sas Andor: J. A. Komensky szellemi hagyatéka. *Új Szó* (Bratislava). 1957. márc. 28. sz.
- Sas Andor: Magyar művelődési és társadalmi problémák Komensky műveiben. *Új Szó*, 1957. szept. 4—8. sz.
- Sas Andor: „Opera Didactica Omnia” — Jan Amos Komensky emlékére. — *Korunk* (Kolozsvár). 1957. 7. 1816—1828.
- Szalatnai Rezső: Comenius. *Nagyvilág*, 1957. 9. sz. 1379—1380.
- (— sz) A J. A. Komensky Egyetem aulájában kiállítás a nemzetek nagy tanítójának életéről és műveiről. *Új Szó*, 1958. szept. 8. (XI) 249.
- Takács Béla: Comenius sárospataki nyomdája. A sárospataki nyomda története I. Sárospatak, 1958. (Comenius-vonatkozások: 13—18. C. Patakon, Renius és Comenius) 37: Az Orbis leírása a nyomdáról, 41—56, Comenius Patakon kinyomott könyvéről 79: a pataki Vestibulum 1661-es kiadásáról 80: A Vestibulum 1662-es kiadásáról.) *Vö. Horsodi Szemle*, 1958. II. 2. sz. 80.
- Tettamanti Béla: Megemlékezés Comeniusról. (A szegedi Tudomány Egyetem és a Csehszlovák Kultúra emlék-ünnepélyén elhangzott előadás.) *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 1006—1012.
- Tettamanti—Geréb: Vita Comenius világnézetéről és ismeretelméleti állásfoglalásáról. Szegedi Tudomány Egyetem Bölcsészeti tud. kar: *Acta Univ. Szegediensis, Sectio Paedagogica*, 3: 3—15. — Tettamanti: Comenius világnézete és ismeretelméleti állásfoglalása.
- Újszászy Kálmán: Comenius és Sárospatak. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 939—947.

Vág Ottó: Az óvodai nevelés előfutára: Comenius J. A. Óvodai Nevelő, 1957. 10. évf. 100—103.

Vágó Benőné: A századforduló nagy magyar Comenius-kutatója. Pedagógus-

sok Lapja, 1957. dec. 5. sz. Megemlékezés Kvacsala Jánosról.

V. Gy. Comenius-ünnepség Sárospatakon. Népszava, 1958. dec. 17. (297) sz.

2. Nem magyar szerzők

magyar kiadványokban ismertetett írásai.

Brambora J. A Comenius-kutatás mai állásáról, az Orbis modern irodalmáról. Pedagógiai Szemle, 1958. 10. sz. 961—963.

Brambora J. Felszólalás a sárospataki Comenius ünnepi ülésen. Pedagógiai Szemle, 1958. 10. sz. 924—927.

Brambora J. Knizni dilo Jana Amose Komenského (1954) című munkájáról. Pedagógiai Szemle, 1958. 1022. — Bakos: A magyar Comenius-irodalom II. 14—16.

Brandt, B. Komensky szerepe az idegen nyelvtanítás módszereinek fejlesztésében. Neveléstudományi Tájékoztató, Bp. 1957. 51. sz. 16. I. Vö. Fremdspracheunterricht, 1957. 2. sz.

Csuvasov, J. V. Orosz pedagógusok J. A. Komenskyról. Neveléstudományi Tájékoztató, Bp. 1957. 52. sz. 18.

Felber, St. Jan Bayer. Bratislava, 1953. Vö. róla: Századok, 1957. 1—4. sz. 154. (Comenius és Bayer.)

Goncsarov, N. K. Komensky tevékenységének szentelt nemzetközi konferencia. Vö. ism. Neveléstudományi Tájékoztató, 1958. 54. sz. 38—39.

Hoffmann F. A csehszlovákiai Komensky-kutatók (ism.) Oktatásügyi Tájékoztató, 1956. máj.—jún. 48. sz. 4.

Hoffmann F. J. A Komensky „Panpaedia”-ja. Neveléstudományi Tájékoztató, 1957. júl.—szept. 53. sz. 18—19.

Krasznovszkij, A. A. Komensky Orbis Pictus-a. Vö. Neveléstudományi Tájékoztató, 1958. 54. sz. 39—40.

Kubašta Jan: Rajz Comeniusról. Új Csehszlovákia, 1957. 3—4. sz. (Címlap.)

Miskovszka, V. J. J. Redinger „Informatorium”, Neveléstudományi Tájékoztató, 1957. 51. sz. 16—17. (R. és Komensky, Komensky módszertani irányelvei a Vestibulum használatához.)

Polansky, Fr. Orbis Pictus. — Egy könyv, melyet az egész világ ismer. Tudomány és Technika (magyar kiadás, Praha—Bratislava), 1958. 9. sz. 259—260. sz. (Illusztrációkkal.)

Polišensky, J. Az egyetemes történet művelése Csehszlovákiában. Századok, 1957. 5—6. sz. 800. (Komensky Historia profana sive politica c. művéről.)

Polišensky, J. Comenius és kora. (I rész.) La Pensée, 1958. 77. sz. cikkéről: Magyar Filozófiai Szemle, 1958. II. 1—2. sz. 244.

Patočka: J. Komensky pedagógiájának filozófiai alapjai. Vö. ism. Neveléstudományi Tájékoztató, 1957. 51. sz. 17.

Skoda K.: Komensky a nyelvoktatásról. (ism.) Neveléstudományi Tájékoztató, 1958. 54. sz. 42—43.

Stedron, B. Komensky és a zene. (ism.) Neveléstudományi Tájékoztató, 1957. 52. sz. 19—20.

Votrubova: Komeniológiai központ a prágai Komensky Áll. Ped. Könyvtárban. (ism.) Oktatásügyi Tájékoztató, 1956. szept.—dec. sz. 119.

B) A Comeniusra vonatkozó irodalom, a Comenius-vonatkozások tárgyi csoportosításban

A budapesti Komensky emlékkiállításról. Új Szó, 1958. ápr. 12. sz.

A budapesti Komensky szlovák gimnázium és tanítóképző Komensky-emlék-ünnepélye. Köznevelés, 1958. 21. (Szaltnai előadása Comeniusról. — Gyalay „Sárospatak diákjai” című színműve Comeniusról.)

A Comenius-féle principium-triásról. Mátrai: Az anyag szerkezetének atomista felfogása a XVII. századi ma-

gyarországi filozófiában. Századok, 1957. 1—4. sz. 145—172 (materia — spiritus — lux).

A Comenius-kutató Dezső Lajos arcképe. Bakos: A magyar Comenius-irodalom II. 1957. 58.

A Comenius-kutató Geréb György. Népszabadság, 1957. okt. 18. sz., Köznevelés, 1958. 23—24. sz. 241.

A Comenius-ünnepség ügye az Akadémia Neveléstört. Albizottságában. M.

- Tud. Akad. Társ.-tört. tud. Oszt. Közl. 1958. VIII. 3. sz. 265.
- A csehszlovák Comenius-irodalom új eredményei. *Ped. Szemle*, 1958. 1020—1023.
- A Csehszlovák Tud. Akad. Komenský Intézetének munkásságáról. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 1022.
- Ady Comeniusről: Ady: Ifjú szívekben élek. (Válogatott cikkek és tanulmányok.) Bp. 1958. 98.
- A Komeniológusok nemzetközi konferenciájának ünnepélyes befejezése. *Új Szó* (Bratislava), 1957. szept. 27. sz.
- A magyar Comenius-fordításokról. *Ped. Szemle*, 1958. 996—997.
- A Magyar Tud. Akadémia Comenius-ünnepélyéről. *Magyar Tudomány*, 1958. 3. sz. 84.
- A prágai Comeniológiai konferenciáról. MTA. Társ.-tört. tud. Oszt. Közleményei. 1958. VIII. 3. sz. 273. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 910.
- A prágai Comenius-konferencia előadásairól. (Brambora: Der derzeitige Stand und die Aufgaben der Comenius-Forschung; Chlup: Neue Sicht auf Komenský; Molnár: Comenius und die Böhmisches Brüdergemeinde; Hrabák: Die Stellung des Comenius in der Entwicklung der tschechischen Kultur; Polišenský: Die Bemühungen des C. um Versöhnung und Einigung der Menschheit.) *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. 920—921.
- A Pedagógiai Főiskolák Comenius emlékünnepeiről. *Ped. Szemle*, 1957. 6. sz. 107—108.
- A Pedagógiai Szemle ünnepi Comenius-számáról. *Köznevelés*, 1958. 19. sz. 461. *Ped. Szemle*, 1958. 9. sz. 827—840.
- A sárospataki Comenius Tanítóképző Comenius-ünnepélyéről. (Az Orbis megjelenésének 300-ik évfordulóján, 1958. dec. 16-án.) *Északmagyarország*, 1958. dec. 12. sz. (293), dec. 13. (294) sz. *Népszabadság*, 1958. dec. 13. (295), *Magyar Nemzet*, 1958. dec. 13. sz.
- A sárospataki Comenius ünnepi üléséről (1958. júl. 17—19). *Élet és Irodalom*, 1958. júl. 18. — *Népszava*, 1958. júl. 18. — *Magyar Nemzet*, 1958. júl. 18. — *Reformátusok Lapja*, 1958. júl. 27. (30) sz. — *Népművelés*, 1958. 8. sz. 10. — *Magyar Tudomány*, 1958. 10. sz. 435. — *Népszabadság*, 1958. júl. 17. (Brambora J. érkezéséről.) — *Köznevelés*, 1958. 23—24. 541. Anyaga: *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 903—1025.
- A szegedi Tud. Egyetem Comenius-emlékünnepeiről. *Felsőoktatási Szemle*, 1958. márc. sz. 199.
- Az Acta Comeniana új számáról. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 1023.
- Az amsterdami Kancionáléban található Comenius-énekek: egyik verse fakszimiléje. Király Péter: A keletiszlovák nyelvjárás nyomtatott emlékei: 35, 48, 68, VI. Melléklet.
- Az Orbis Pictus éve 1658—1958. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 1023.
- Az Orbis Pictus új kiadása a Szovjetunióban. *Köznevelés*, 1957. dec. sz. 483.
- Bakos József Comenius-kutatásairól. Az MTA. Nyelv és Irod. tud. Oszt. Közl. 1958. XII. 1—4. sz. 117. „Tanulmányok a neveléstudomány köréből”, Bp. 1958. 579—580.
- Comenius a béke szolgálatában. *Magyar Tudomány*, 1957. 281. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 990, 1000. — *Filológiai Közöny*, 1958. 616—617.
- Comenius a könyvekről. *A Könyvtáros*, 1958. jan. sz. VIII. 32.
- Comenius: A látható világ, E címen megjelenik az Orbis Pictus (Magyar Helikon kiad.) Vö. Tájékoztató a megjelenő könyvekről. 1958. dec. sz.
- Comenius a népnevelő. *Népművelés*, 1957. nov. sz. 6—7. és Bakos: Comenius és a népművelés. *Népművelési Intézet*, 1958.
- Comenius A nemzet szerencséje c. műve fordításáról. *Könyvbarát*, 1958. 7. sz. 296.
- Comenius arcképe. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz.
- Comenius Consultatio Catholica kiadásának előkészületeiről. *Ped. Szemle*, 1958. 926.
- Comenius demokratizmusáról. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 4. sz. 400.
- Comenius didaktikai nézeteinek főbb vonásai c. kandidátusi értekezés vitájáról. M. Tud. Akad. Társ.-tört. tud. Oszt. Közl. 1958. 281—282.
- Comenius Emlékszám az Orbis Pictus megjelenésének 300-ik évfordulója alkalmából. *Ped. Szemle*, 1958. októberi, 10. sz. (Bakos, Bán, Brambora, Földes, Geréb, Jausz, Kardos, Komor, Kovács, Makkai, Révész, Újszász és Tetta-menti cikkei.)
- Comenius és a cseh—morva testvérek. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 911—912, 915—916.
- Comenius és a magyar nyelv. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. 998. Bakos: Comenius és a nyelvi nevelés néhány

- kérdése. *Az Egri Ped. Főiskola Füzei*: 83. sz.
- Comenius és a magyar puritánusok. Makkai: *The Hungarian Puritans and the English Revolution. Acta Historica*, 1958. Tom. V. 1—2. 13—45.
- Comenius és a retorikai nevelés. Bakos: *A helyes és szép beszéd* (retorikai és fonetikai alapvetés). 1958. *Az Egri Ped. Főiskola Évkönyve*, 181—208 és külön is.
- Comenius és a sárospataki puritánusok. *Ped. Szemle*, 1958. 944—945.
- Comenius és a szemléltetés. A magyar nyelv és irodalom tanítása, 1958. 1. 17—19. *Ped. Szemle*, 7—8. sz. 739.
- Comenius és a taborita örökség. Tanulmányok a neveléstudomány köréből. Bp. 1958. 402—406.
- Comenius és az anyanyelvi oktatás öröksége. Bakos: id. Tsétsi János. *Köznevelés*, 1958. 7. sz. 151—153.
- Comenius és az exulansok. *Magyar Nyelv*, 1958. 100—101.
- Comenius és Alsted fizikai irányzata. *Magyar Tudomány*, 1958. 6. sz. 209.
- Comenius és Andreae. *Ped. Szemle*, 1958. 987. *Filológiai Közlöny*, 1958. 614—615.
- Comenius és Apáczai. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 930—931. Bán Imre: Apáczai Csere János. Bp. 1958. 29, 44, 48, 56, 107, 274. *Ped. Szemle*, 1959. 64—65.
- Comenius és Bacon. *Ped. Szemle*, 1958. 954—956, 986—987. *Filológiai Közlöny*, 1958. 613.
- Comenius és Bayer János. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 932. *Századok*, 1957. 154.
- Comenius és Bethlen Miklós. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 905. (Vö. még *Irodalomtörténet*, 1950. 114—115. Bethlen Önéletírása, I—II. Bp. 1955. 145—146.)
- Comenius és Campanella. *Filológiai Közlöny*, 1958. 612—613. *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Bp. 1958. 402—406.
- Comenius és Hartlib. *Filológiai Közlöny*, 1958. 613.
- Comenius és Jablonsky Dániel. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 909.
- Comenius és Klobusiczki. *Ped. Szemle*, 1958. 933.
- Comenius és Ladivér. *Ped. Szemle*, 1958. 10. 932.
- Comenius és Medgyesi Pál. *Ped. Szemle*, 1958. 928—929.
- Comenius és Mercator atlasza. *Pedagógiai Szemle*, 1957. 45—51.
- Comenius és Opitz. Komor: *Neue Ergebnisse der Opitz-Forschung. Acta Litteraria*, Tom. I. Bp. 1957. 267.
- Comenius és Pestalozzi. *Ped. Szemle*, 1957. 39—51.
- Comenius és Pósa-házi. *Századok*, 1957. 1—4. sz. 145—162. (Mátrai: Az anyag szerkezetének atomista felfogása a XVII. századi magyarországi filozófiában.)
- Comenius és Redinger. Vö. *Neveléstudományi Tájékoztató*, 1957. 51. sz. 16—17. sz.
- Comenius és Tessedik. *Ped. Szemle*, 1958. 936.
- Comenius és Tofeusz (Dobos Mihály). *Ped. Szemle*, 1958. 932.
- Comenius és Zrínyi Miklós. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 933—934, 971—972.
- Comenius-évet hirdetett a Magyar Tud. Akadémia. *Esti Hírlap*, 1958. márc. 11. (59) sz.
- Comenius filozófiai nézeteiről. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 927. A filozófia története, Bp. 1958. 266., 563.
- Comenius Fortius Redivivus — Újjáéledt Fortius című munkájából idézet. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. (belső címlap).
- Comenius Gentis Felicitas. Utunk (Közlövár), 1957. 36. sz. 462. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 964—974.
- Comenius Historia Prophana sive Politica c. művéről. *Századok*, 1957. 5—8. sz. 801—802.
- Comenius iskoladrámáiról. *Ped. Szemle*, 1958. 976.
- Comenius Janua et Vestibulum Lucidarum. Vö. *Ped. Szemle*, 1958. 961.
- Comenius jelmondatáról. *Ped. Szemle*, 1958. 7—8. sz. 787.
- Comenius keleteurópai látóköréről. (Vö. Wittmann Tibor hozzászólása a prágai Comenius-kongresszuson.) *Pedagógiai Szemle*, 1958. 968.
- Comenius Latinitatis Schola triclassis. *Ped. Szemle*, 1958. 962, 975.
- Comenius Lexicon atriale latino-latinum. *Ped. Szemle*, 1958. 962.
- Comenius nemzetfogalmáról. *Pedagógiai Szemle*, 1958. 10. sz. 926, 968—969.
- Comenius Opera Didactica Omnia új, fakszimilés kiadásáról. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 1020.
- Comenius Opera Didactica Omnia Tom. I—III. Moderante Ac. Otokar Chlup Sumptibus Academiae Scientiarum. Pragae, 1957. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 920, 1020.
- Comenius Opera Didactica Omnia címlapjának képe. *Köznevelés*, 1957. szept. 15. sz.
- Comenius Orbis Pictus nürnbergi (1658)

- és lőcsei (1685) kiadásainak címlapja. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz.
- Comenius *Orbis Pictusa* a lőcsei 1685. évi kiadásából illusztráció: „Tanító és gyermek”. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. címlap.
- Comenius *Orbis Pictus* 1685. évi lőcsei kiadás címlapja. *Köznevelés*, 1957. szept. 15. sz. 360.
- Comenius *Orbis Pictusa* hat nyelvű kiadásáról. *Könyvtár*, 1958. ápr. 4. sz. 152 (a prágai Artia kiadása).
- Comenius *Orbis Pictusa* magyar szövegének nyelvészeti problémái. *Az Egri Ped. Főiskola Évkönyve* V. k. 1959.
- Comenius *Orbis Pictusa* új magyar kiadásáról a Magyar Helikonnál. *Élet és Irodalom*, 1958. okt. 31. sz. II. 44. sz. *Népszabadság*, 1958. aug. 31. sz.
- Comenius *Orbis Pictusa* kiadójáról, Horčíčka Dánielről. *Új Csehszlovákia*, 1957. jún. (6) sz. 16.
- Comenius *Pansophiae templi prophylaeum seu Vestibulum*. *Ped. Szemle*, 1958. 10. sz. 951.
- Comenius *Principis Transsylvaniae ruina*. *Magyar Tudomány*, 1957. 7—8. sz. 283.
- Comenius *Sárospatakon*. *Család és Iskola*, 5. évf. 8.
- Comenius *Sárospatakon* megjelent írásairól, tankönyveiről. Takács: Comenius sárospataki nyomdája; 41—62 és 79—80.
- Comenius tankönyveiről. *Élet és Tudomány*, 1957. 11. sz. 335—340. *Magyar Könyvszemle*, 1940. 242—250.
- Comenius tankönyveinek magyar nyelvi adatai. *Magyar Nyelv* 37:332; 51:68; 53:435; 484; 54:190; *Magyar Nyelvőr*, 1957. 489—490; 1958. 6. 77. *Etnographia*, 1957. 217—247; 285. *Studia Slavica*, 1957. 59—111, 279—298; 1958. 415. *Nyelvtudományi Közlemények*, 1958. 1. sz. Bakos: *A magyar szókincs*. Bp. 1958. O. Nagy Gábor: *Mi fán terem?* Bp. 1957. 35, 125, 146, 307. Knieszsa: *A magyar nyelv szláv jövevényszavai* I. k. 1—2. rész. *Magyar Tudomány*, 1957. 309. Bakos: *A tokajhegyaljai szőlőművelés szókincse*. *Az Egri Ped. Főiskola Évkönyve* V. k. Balázs János: *Sylvester és kora*. Bp. 1958. 69, 75, 76, 83. Bárczi: *Magyar hangtörténet*. 2. kiad. Bp. 1958. Bárczi: *Magyar Történeti szótár* I. A szótövek. Bp. 1958.
- Comenius *Traditio Lampadis*. *Új Szó*, 1957. szept. 7. sz.
- Comenius-ünnepség Debrecenben. *Esti Hírlap*, 1957. okt. 18. sz. 244.
- Comenius-ünnepség rendezésének terve az Akad. Nev. tört. Albizottságában. MTA. Társ.-tört. Tud. Oszt. Közleményei. 1958. VIII. 3. sz. 265.
- Comenius-ünnepségek. *Köznevelés*, 1957. nov. (18) sz. 435. (A naardeni szobor leleplezése. — A pekingi Népi Ped. Kiadó 2. kiadásban jelentette meg kínai nyelven a Didaktikát.)
- Comenius vándorútjáról. *A Szegedi Ped. Főiskola Évkönyve*, 1957. 229—244. (Comenius a külföldi utazásokról.)
- Comenius Világútvesztője c. művéből idézet: *Élet és Tudomány*, 1957. nov. 24. sz. (Comenius c. keresztretjétyében.)
- Comenius Világlabirintusa... c. művéről: *Filológiai Közöny*, 1958. 612—613. (Elemzés és utalás Turóczi-Trostler: *Keresztény Seneca* [47] c. munka értékelésére.)
- Eötvös Loránd Tud. Egyetem Eötvös Kollegiumának Comenius-ünnepségéről. *Felsőoktatási Szemle*, 1958. márc. sz. 200.
- Geréb György: „Comenius didaktikai nézeteinek főbb vonásai” c. kandidátusi értekezésének vitájáról. MTA. Társ.-tört. Tud. Oszt. Közleményei, 1958. VIII. 3. sz. 281—282.
- Komensky emlékbélyeg. *Új Szó* (Bratislava), 1957. febr. 3. (képpel).
- Leleplezték Naardenban J. A. Komensky emlékművét. *Új Szó* (Bratislava), 1957. okt. 14. sz.
- Nemzetközi konferencia J. A. Komensky életéről és művéről. *Új Szó* (Bratislava), 1957. szept. 24. sz.
- Schöpfli Aladár Comenius-ódájáról. *Új Szó*, 1958. aug. 16. sz. (Részletek belőle.)
- Vay Miklós Comenius-szobra (képpel). Bakos: *A magyar Comenius-irodalom* I. címlap és 25. l.

C) Comenius magyarul — műveinek magyar fordításai

Aczél János: Komensky: *Nemzetem tudósaihoz*. Részlet a *Theatrum Universitatis rerum* Előszavából. *Nagyvilág*, 1957. 9. sz. 1380—1382.

D) Comenius a magyar szépirodalomban

Gyallay Domokos: *Sárospatak diákjai*. Színmű 1 felv.-ban. (Comenius a főszereplője.) *Vö. Köznevelés*, 1958. 1. sz. 21. l.